

Monika Rarak <https://orcid.org/0009-0007-6201-0158>
Uniwersytet Warszawski
e-mail: m.rarak@uw.edu.pl

Celebracja codzienności oczami młodzieży – językowa analiza wypowiedzi uczniów¹

Celebrating everyday life through the eyes of the youth – a linguistic analysis of students' statements

Streszczenie

W artykule zostały przedstawione wyniki badań, które miały na celu z jednej strony ustalenie stosunku młodych ludzi do codzienności, z drugiej – zbadanie ich kompetencji językowych. Analiza była możliwa dzięki przeprowadzeniu ankiet wśród uczniów szkół średnich. Nastolatkom – odpowiadając na pytania zamknięte i krótkie pytania otwarte – wyrazili poglądy związane z funkcjonowaniem na co dzień, pokazali, w jaki sposób się wypowiadają, a ponadto zobrazowali tendencje językowe, które obecnie panują wśród młodzieży. Rezultaty badań wykazały, że większość respondentów nie celebrowa codzienności, nie skupia się na niej ani jej nie docenia. Uczniowie w swoich wypowiedziach popełnili wiele błędów językowych i raczej nie dbali o poprawność i jasność komunikatu. Udowodnili także, że duży wpływ na ich wysławianie się ma moda językowa.

Słowa kluczowe: analiza językowa, poprawność językowa, moda językowa, badanie ankietowe, stosunek do codzienności

¹ Tekst niniejszego artykułu jest pokłosiem wystąpienia pod takim samym tytułem; referat wygłosiłam podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Dzień jak co dzień. Ludzie – historia – współczesność*, która odbyła się 29 listopada 2024 roku.

Abstract

This article presents the results of a study that, on the one hand, attempts to determine young people's attitudes toward everyday life and, on the other hand, examines their linguistic competence. The analysis was made possible by conducting surveys among high school students. Teenagers – answering closed-ended and short open-ended questions – expressed views on functioning in everyday life, revealed how they express themselves, and, in addition, illustrated the linguistic tendencies that currently prevail among young people. The survey results showed that most respondents do not celebrate, focus on, or appreciate everyday life. The students made numerous linguistic errors in their statements and tended not to consider the message's correctness and clarity. They also proved that their expressions are heavily influenced by language trends.

Keywords: linguistic analysis, linguistic correctness, linguistic trend, survey, attitude to everyday life

Wprowadzenie

Obserwacja zachowań uczniów (nastolatków uczących się w szkole średniej) pozwala zauważyć, że współcześnie młodzież w coraz mniejszym stopniu koncentruje się na otaczającej ją codzienności, a nawet niemal całkowicie nie zauważa tego, co odbywa się w najbliższym środowisku (w tym przypadku głównie w środowisku szkolnym, uczniowskim, koleżeńskim), częściej skupia się na tym, co figuruje w sieci. Postanowiłam zatem zastanowić się i zbadać, w jaki sposób sami nastolatki mówią o codzienności. Analiza tych wypowiedzi pozwoli dotrzeć z jednej strony do obrazu życia młodego człowieka na co dzień (tym samym umożliwi zweryfikowanie, czy młodzież celebrytuje codzienność), z drugiej – do kompetencji językowych respondentów².

Założenia teoretyczno-metodologiczne

W zakresie kompetencji językowych respondentów analizuję wykorzystane przez młodzież elementy językowe pod względem ich użycia umiejętnego, tj. poprawnego, sprawnego, ale też etycznego i estetycznego. Odwołuję się przy tym do tradycyjnego ujęcia kultury języka i jej składników³. Pojęcie kultury *języka* w ujęciu Andrzeja Markowskiego to – najogólniej – „dbałość o język, wynikająca ze świadomości jego znaczenia w życiu społecznym, a przejawiająca się w rozmaitych działaniach, odnoszących się zarówno do samego języka, jak i do ludzi, którzy się nim posługują” (Markowski, 2005: 14–15). Wspomnianą dbałość o język można rozumieć jako dążenie do mówienia i pisania bezbłędnego, dostosowanego do tematu i sytuacji, zgodnego z przyjętymi w danym środowisku normami językowymi. Ważne jest tutaj rozróżnienie dwóch poziomów normy – wzorcowej i użytkowej. Zakładam, że uczniowie wypełniający kwestionariusze ankiety powinni używać elementów języka świadomie, zgodnie z regułami gramatycznymi i semantycznymi polszczyzny. Uwzględniam jednak też

² W obrębie badań znajdują się nastolatki – licealiści i uczniowie technikum, uczący się w szkołach położonych w niewielkich miastach województwa lubelskiego (Radzyń Podlaski, Międzyrzec Podlaski).

³ Por. Buttler, 1976; Buttler, Kurkowska, Satkiewicz, 1971; 1982; Kurkowska, 1985; Markowski, 2005.

to, że respondentami są nastolatki, szczególnie biorę zatem pod uwagę tendencje rozwojowe języka.

Odpowiedzi uczniów rozpatruję pod kątem właściwego – wolnego od błędów i usterek – posługiwania się językiem, dlatego w moich badaniach kluczową rolę odgrywa poprawność językowa. Jeśli dana wypowiedź narusza kryteria poprawności⁴, tzn. jakiś element tekstu jest oceniany negatywnie, prowadzi to do uznania go za błąd językowy. Błędy rozumiem jako „nieświadome odstępstwa od obowiązującej w danym momencie normy językowej, czyli takie innowacje, które nie znajdują uzasadnienia funkcjonalnego” (Markowski, 2005: 55). Zanotowane w odpowiedziach respondentów odstępstwa od normy dzielą na odrębne kategorie – przyjmuję typologię błędów i usterek językowych zaproponowaną przede wszystkim przez A. Markowskiego (2005: 55–60), podczas analizy błędów leksykalnych biorę pod uwagę także bardziej szczegółową klasyfikację Danuty Buttler (1970a: 79–84; 1970b: 151–156; 1970c: 215–221; Buttler, Kurkowska, Satkiewicz, 1982).

W zebranych wypowiedziach młodego pokolenia warto zauważyć innowacje językowe – stanowiące przesłanki do analizy tendencji rozwojowych polszczyzny. Nastolatki coraz częściej wprowadzają do języka nowe formy, które w danej grupie społecznej (zdefiniowanej przede wszystkim pod względem podobnego – tutaj: nastoletniego – wieku) stają się przy tym także modne (nadużywane). Innowację językową można rozumieć jako każdy nowy element językowy, który w pewnym czasie pojawia się w uzusie, normie, systemie lub konkretnym tekście.

Innowacją jest więc zarówno nowy sposób wymawiania głoski czy połączenia głosek, nowa końcówka fleksyjna, nowy sposób odmiany bądź wprowadzenie zasady nieodmienności pewnego wyrazu, nowy typ połączenia składniowego, jak i nowy wyraz, znaczenie wyrazu czy nowy frazeologizm (Markowski, 2004: 1581).

Takie innowacje mogą powstawać zarówno nieświadomie – jako skutek nieznamośności normy językowej i przyjętych reguł⁵, jak i świadomie – jako skutek określonych potrzeb użytkowników języka, między innymi konieczności nazwania nowego elementu czy zjawiska⁶, chęci wyrażania się w sposób szybszy, często bardziej skrótowy⁷, także dostosowany do współczesnych realiów życia – na przykład w kontekście wymagań nakładanych przez różne media. Jeśli chodzi o modę językową, śledzenie zmian w języku

⁴ W językoznawstwie polskim dokonano kilku klasyfikacji zakładających stosowanie kilkunastu kryteriów oceny elementów językowych. Według Witolda Doroszewskiego do mierników poprawności należy zaliczyć następujące kryteria: historyczne, formalno-logiczne, narodowe, estetyczne, a także – zdaniem autora mniej ważne – geograficzne i literacko-autorskie (por. Doroszewski, 1950). Inny podział zaproponowała Halina Kurkowska, która wyodrębniła kryteria oceny wewnętrznojęzykowe i zewnętrznojęzykowe (por. Buttler, Kurkowska, Satkiewicz, 1971: 22–45). Wnikliwy przegląd kryteriów dał Bogdan Walczak, wyróżniając ponad 20 kategorii, jednak 6 z nich ma najlepsze uzasadnienie teoretyczne, są to kryteria: wystarczalności, ekonomiczności, funkcjonalności elementów językowych, uzualne, autorytetu kulturalnego oraz estetyczne (por. Walczak, 1995). Z kolei według Andrzeja Markowskiego do kryteriów B. Walczaka warto dołączyć także kryterium narodowe (por. Markowski, 2005: 49–55).

⁵ Innowacje niezaprobowane w normie i systemie – ze względu na brak uzasadnienia funkcjonalnego – są równoznaczne z błędami językowymi.

⁶ Taką innowacją można uznać za uzupełniającą, wypełniającą lukę w systemie nazewniczym (Markowski, 2004: 1581).

⁷ Jest to innowacja skracająca (Markowski, 2004: 1582).

młodzieży umożliwiają popularne inicjatywy, takie jak plebiscyt na Młodzieżowe Słowo Roku⁸, za pomocą którego są wyłaniane słowa wzbudzające duże zainteresowanie wśród ludzi młodych oraz – dzięki rozpowszechnieniu finałowych wyrazów czy sformułowań – wśród ludzi starszych. Podczas oceny wypowiedzi uczniów zwracam zatem uwagę nie tylko na samą poprawność językową, lecz także na współczesne tendencje językowe. Wykorzystany w tytule artykułu wyraz *celebracja* stanowi właśnie odbicie zauważonych w ostatnim czasie tendencji rozwojowych współczesnego języka polskiego (w zakresie słownictwa i frazeologii) wśród młodych ludzi – ci coraz częściej mówią (i zapisują) bowiem, że coś: sukces, czas, życie – celebują.

Próba dotarcia do obrazu życia nastolatków na co dzień (tj. sposobu postrzegania przez nich codzienności) jest analiza otrzymanych odpowiedzi pod względem zawartości treściowej. W analizie tej przykładałam wagę do znaczenia przekonań wyrażanych przez badanych (odniesienie do semantyki), a także do interpretacji i poznania sensu tych wypowiedzi, uwarunkowanych kontekstowo (odniesienie do pragmatyki). Współczesne badania z dziedziny pragmatyki wskazują bowiem na duży wpływ kontekstu wypowiedzi na jej interpretację; „istnieje zależność własności semantycznych, takich jak znaczenie czy warunki prawdziwości od sposobu i kontekstu użycia wyrażenia oraz od interpretacji, jaką nadaje wyrażeniu odbiorca wypowiedzi” (Buczowska, 2014: 26). Ważne podczas próby prześledzenia poglądów badanej młodzieży wydaje się proponowane przez Paula Grice’a rozróżnienie między literalnym znaczeniem wyrażenia (wiąże się ono bezpośrednio z tym, co zdanie mówi) a myślą, jaką chciał wyrazić mówiący (za pośrednictwem tego zdania) (Grice, 1977: 85–99).

Charakterystyka badań – przebieg, materiał badawczy, wyniki

Badania przeprowadziłam w październiku 2024 roku na grupie respondentów w wieku około 16–18 lat. Do zaprojektowanych badań – zakładających poznanie stosunku młodych ludzi do codzienności (i prób jej celebracji), a tym samym przeanalizowanie ich zdolności językowych – wykorzystałam metodę ankiety. Dzięki kwestionariuszowi, który rozesałam do grup nastolatków uczących się w szkołach średnich (liceum oraz technikum), uzyskałam 118 odpowiedzi⁹ – taką próbę uznałam za wystarczającą do analizy i osiągnięcia wyznaczonych celów badawczych.

Kwestionariusz ankiety składa się z dwóch części. Część pierwsza zawiera cztery podpunkty – są to pytania zamknięte; wymagałam od respondentów jedynie zaznaczenia odpowiedniego punktu na zamieszczonych skalach odpowiedzi. Część druga także zawiera cztery podpunkty – są to tym razem pytania otwarte; oczekiwałam od respondentów zapi-

⁸ To coroczny plebiscyt organizowany od 2016 roku przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Celem plebiscytu jest wyłonienie najpopularniejszych słów, określeń, wyrażen w grupie młodzieży; organizatorzy podkreślają dużą wagę kreatywności języka w opisywaniu rzeczywistości.

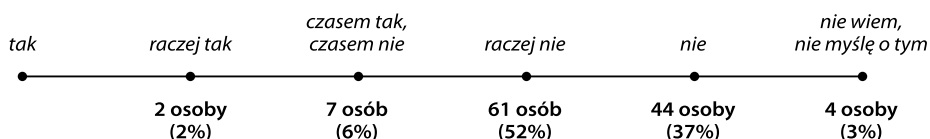
⁹ Jest to duża próba badawcza – grupa respondentów składa się bowiem z więcej niż 100 osób (por. Łobocki, 2009: 174–175).

sania ich przemyśleń na temat codzienności. Poniżej podaję skierowane do respondentów polecenia/pytania oraz przywołuję i analizuję otrzymane odpowiedzi.

Część I

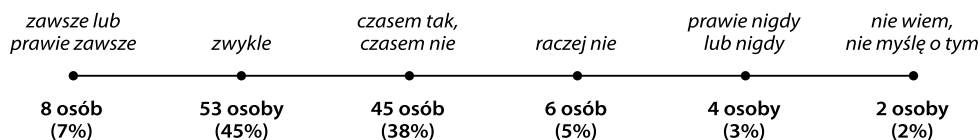
Odpowiedz na poniższe pytania – w tym celu zaznacz właściwe miejsce na skali odpowiedzi (wybierz jeden punkt).

1. Najpierw oceń ogólnie – czy uważasz, że celebrujesz codzienność?

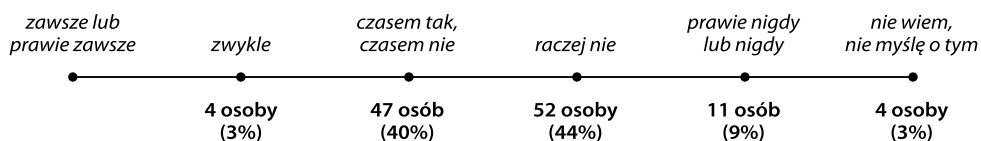
Odpowiedzi pokazują, że uczniowie raczej nie celebrować jest zdaniem badanych wyolbrzymiony w odniesieniu do codzienności.

2. Czy przywiązujesz wagę do tego, co otacza Cię na co dzień? Czy dbasz o to?

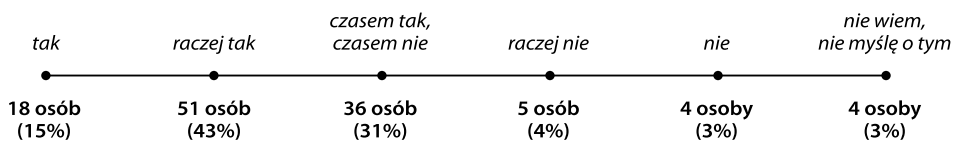
Jak się okazuje, uczniowie – mimo że nie celebrować jest zdaniem badanych wyolbrzymiony w odniesieniu do codzienności – to w znacznym stopniu przywiązują wagę do tego, co otacza ich na co dzień, zwykle o to dbają.

3. Czy zdarza Ci się analizować to, jak wygląda Twoja codzienność (na przykład czy wygląda tak, jak chciałbyś, aby wyglądała)?

Uczniowie przeważnie nie analizują tego, jak wygląda ich codzienność – robią to czasami, pewnie w zależności od sytuacji.

4. Czy uważasz, że to ważne, aby zwracać dużą uwagę na codzienność (szkolną, domową...)?

Badani uważają jednak, że (niezależnie, czy tak jest w ich przypadku) raczej warto zwracać dużą uwagę na codzienność.

Część II (krótkie pytania otwarte)

1. Czym jest dla Ciebie codzienność? Z jakimi obszarami życia się ona wiąże?

Przykładowe odpowiedzi¹⁰:

- Codzienność jest dla mnie tym co się dzieje na codzien czyli nic ciekawego. Można pomyśleć czemu – a bo nic ciekawego się w tej szkole nie dzieje, a w niej spędzam 6/8 życia. Pozdrawiam z rodzinką.
- Codzienność to wstawanie o 6, siedzenie w szkole do 15 i bycie zmęczonym do końca dnia. Kolejny dzień powtórz schemat, a sobota niedziela wsiadam do śpiulkolotu i włączam spanko.
- Codzienność to teraz bardziej życie w sieci niż w realu i ja też na tym się skupiam.
- Codzienność teraz dzieje się głównie w internecie więc żeby żyć naco dzień nie trzeba nawet wychodzić z domu.
- Codzienność to niestety szkoła za którą nie płacą.
- Codzienność? A to głębokie pytanie i trzeba się zastanowić ale myślę że codzienność to jest wszystko co mnie otacza znajomi, moi rodzice i wgl zwierzęta szkoła takie podstawowe nie ciekawe rzeczy.
- Codzienność u mnie wiąże się głównie z wczesnym wstawaniem rano, ogromną ilością nauki oraz jazdami do mojego konia i późnych powrotów.
- Codzienność to realne doświadczanie rzeczywistości czyli nudy.
- Codzienność to szkoła i nauka bo na nic innego nie ma czasu.
- Dla mnie codzienność to to co na codzien robię czyli szkoła i dom.
- Codzienność jest dla mnie codziennością po prostu, czymś co po prostu jest takie jakie teraz jest, kiedyś się zmieni, kiedyś za codziennością zatęsknię. Zazwyczaj nie zastanawiam się nad nią, ale im bliżej jestem do zmiany swojej codzienności, tym bardziej zaczynam ją doceniać. Więc w sumie pomimo że na pozór nie ma w codzienności nic ciekawego, to jednak jest ważnym aspektem życia. A teraz wiąże się ona głównie ze szkołą, znajomymi z którymi spędzam czas i z tym że dalej mieszkam z rodzicami i dalej podobnie gospodaruje wolny czas.
- Uważam, że codzienność połączeniem rutyny i przyjemności jest. Każdy dzień obejmuje zarówno chwile odpoczynku, ale też obowiązki szkolne, spotkania z bliskimi czy rozwijanie swoich zainteresowań. Czasami bywa ona trochę powtarzalna, lecz właśnie dzięki temu mogę dostrzec chwilę szczęścia, które wzbogacają moje życie i nadają mu koloru.

Zdecydowana większość młodych ludzi negatywnie wypowiada się o codzienności – w odczuciu nastolatków wiąże się ona głównie ze szkołą, obowiązkami, a także tym, co dzieje się w świecie wirtualnym.

2. Który obszar codzienności jest dla Ciebie najważniejszy? Dotyczy on raczej środowiska domowego, szkolnego, koleżeńskiego – a może jeszcze innego? Uzasadnij swój wybór.

¹⁰ Wszystkie cytowane odpowiedzi przywołuję w takiej formie, w jakiej zostały do mnie nadesłane; nie poprawiam błędów ani usterek językowych czy edytorskich.

Przykładowe odpowiedzi:

- *Żaden a napewno nie jest to szkoła.*
- Dotyczy środowiska online, teraz większość co robię i jak z kimś rozmawiam to w internecie. Nawet uczę się tylko z telefonu i czytam tylko pdfy.
- Najważniejsze jest idealne kreowanie swojego życia na Instagramie.
- Najważniejsi są chyba koledzy i znajomi i też rodzina, bo tylko dzięki nim jeszcze trwam w tym marnym świecie i oni mnie wspierają.
- W codzienności najlepsze jest dobre jedzenie i dobre trunki i dobrze się wyspać slaaay.
- Napewno nie tak jak myślą nauczyciele że dobre oceny w szkole, najważniejsze jest zdrowie, pieniądze i obszar mojego pokoju.
- Raczej najbardziej dotyczy środowiska poza realnego czyli życia w sieci.
- Najważniejszym obszarem codzienności jest dla mnie obszar koleżeński. Uzasadnia to moja dobra relacja z kolegami, miło spędzony z nimi czas i wiele historii.
- Dom bo tu jakoś się najlepiej czuje.
- Najważniejszy napewno powinien być obszar domowy między rodziną współmieszkańcami i tym podobne, ale taki najbardziej komfortowy jak dla mnie jest ten koleżeński, bo jednak przyjaciółom mogę bardzo zaufać, pogadać na wszystkie tematy tak mi się wydaje. Więc dla mnie najważniejszy jest Koleżeński!
- Szkoła jest ważna bo spędzam w niej kilka godzin dziennie, znajomi również, bo to jednak osoby którym się ufa i przeżywa się z nimi wiele rzeczy, również poraz pierwszy.
- Najważniejszy obszar codzienności to chyba jednak czas spędzony w tygodniu w domu, gdyż jest go zdecydowanie najmniej, dlatego bardzo go doceniam.

Młodzież przywiązuje dość dużą wagę do relacji koleżeńskich, rodzinnych, za ważny obszar życia uważa dom. Z drugiej strony wielu nastolatków jako kluczowe traktuje środowisko internetowe. Ponadto znaczna część badanych podkreśla ważność najprostszych czynności (być może w wieku nastoletnim często zaniedbywanych), takich jak spanie.

3. Czy uważasz, że to, co dzieje się w Twoim życiu na co dzień, jest ważne? Dlaczego?

Przykładowe odpowiedzi:

- Niezbyt bo na codzien nie dzieje się nic ważnego, tylko nuda, szkoła i ciągle to samo czyli kartkóweczki sprawdzianiki nauka cały czas czyli przed i po lekcjach.
- Zależy co się dzieje, szkoła to nie jest aż taka ważna ale teraz robie naprzykład prawo jazdy i to to tak oczywiście jest ważne i przykładam się do tego oporowo.
- Ogólnie nie, chyba że jest coś ciekawego, ważne wydarzenia, dramy, ale w szkole do jakiej chodzę mało się dzieje.
- Raczej nie, teraz wszyscy kreują swoje życie głównie dla szpanu nakręcanego przez różne media.
- Nie, wszystko przemija niczym reelsy na instagramie. I tak wszyscy umrzemy.
- Nie wiem ale domyślam się że chyba tak bo mnie dotyczy.
- Ja uważam że wszystkie rzeczy nawet głupie dzień dobry do 70 letniej kobiety która wepchała się na pasy bez rozglądania gdy miała czerwone zmienia cały dzień człowieka. Jest bardzo ważne!
- Tak ponieważ szkoła w życiu codziennym jest bardzo ważna gdyż przyda mi się potem w przyszłości.

- To co się dzieje w moim życiu jest super tak powinno być dalej i to jest ważne.
- Tak – każdy dzień jest ważny. Nawet najmniej pamiętliwe sytuacje mogą przyczynić się w ogromnym stopniu na przyszłość.
- Raczej tak, bo każdy dzień który teraz traktujemy jako codzienność może być ważną lekcją na całe życie.
- To, co dzieje się w moim życiu ma ogromne znaczenie na moją przyszłość. Jestem w okresie kluczowym dla mojego rozwoju osobistego oraz edukacyjnego. Liceum jest czasem, który stawia na mojej drodze zarówno wyzwania, jak i sukcesy. Pomaga mi to lepiej poznać siebie, swoje mocne oraz słabe strony, a także obszary w których chce się rozwijać.

Wszystkie zebrane odpowiedzi pokazują, że badani nastolatki dzielą się na dwie grupy: jedni nie uznają za ważne tego, co dzieje się na co dzień, inni uważają z kolei, że codzienne wydarzenia są ważne, ponieważ wpływają nie tylko na teraźniejszość, lecz także na przyszłość.

4. Czy uważasz, że warto cieszyć się nawet z najmniejszych sukcesów codziennych – *celebrować* je? Jak to wygląda w przypadku Twoich sukcesów? Co, Twoim zdaniem, można do takich zaliczyć?

Przykładowe odpowiedzi:

- Nie mam czasu na nic re!!, jak miałbym niby mieć czas na celebrowanie codzienności? nie byłaby to zbyt inteligentna decyzja.
- Nie warto, z czego mam się cieszyć niby z piątki na przykład? XD no chyba nie.
- Nie warto psze pani, nie ma się z czego cieszyć w tym momencie bo same jedyneki w dzienniku. nie mam sukcesów, mam nudne życie bo siedzę cały dzień w szkole.
- Myśle że do moich sukcesy można zaliczyć dobre oceny których nie mam lub inne sukcesy np. sportowe których też nie mam > krótko mówiąc ale ze mnie bambik.
- Warto celebrować bo co byśmy pokazywali w internetach? Trzeba się mieć czym pochwalić c'nie.
- Oczywiście, że tak powinniśmy się cieszyć nawet z najmniejszych rzeczy np. z 2 z polskiego.
- Warto się cieszyć nawet z najmniejszych rzeczy. Ja mam naprzykład ogromny problem z matematyką, także jak dostanę tróję ze sprawdzianu to cieszę się jak osoby które dostały szóstkę.
- Tak ale trudno mi cieszyć się każdego razu z małych rzeczy. Moje sukcesy hmm chyba dobra ocena bo to rzadkość XD.
- Warto celebrować że się wstało z łóżka w ogóle kolejny dzień wtedy już jest się sigmą.
- Warto. A czemó? jak naprzykład konkursy wygrywam to jest miło, jak zrobie jakieś zadanie za pierwszym razem, dostane lepszą ocenę, przejdę poziom w gierce itp wtedy wiem, że robię to prawidłowo i to może czynić codzienność lepszą.
- Warto się cieszyć że się z łóżka wstało, warto się radować z tego że kolano boli jak boli znaczy że istnieje, cieszyć się trzeba że wszystkiego nawet z gorszego dnia, nie wyszło coś to trudno jutro będzie lepiej, nie ma co się użalać nad sobą i swoimi problemami kiedyś znikną, Carpe diem chwytaj dzień filozofia epikurejska wszystko jest po coś w życiu człowieka. Celebrować warto wszystko nawet

nieudane matury zgadać się ze znajomymi wyjść na piwo. I trzeba kontynuować dalej te sukcesy!!!

- Uważam, że z pewnością warto cieszyć się nawet z najmniejszych sukcesów i je celebrować. W życiu codziennym często nie dostrzegamy drobnych osiągnięć, ale to właśnie one sprawiają że mamy motywację do dalszego działania. Małymi sukcesami w moim życiu mogę nazwać codzienne proste czynności, takie jak np. pomoc innym, skuteczne planowanie dnia, utrzymanie aktywności fizycznej czy nawet zadowalające oceny.

Także w tym przypadku zdania młodzieży są wyraźnie podzielone: część zdecydowanie nie cieszy się ze spraw codziennych (uważa, że nie ma ku temu wystarczających powodów), część natomiast stara się doceniać nawet zwyczajne czynności (takie jak dobre wyniki w szkole, małe sukcesy w grach internetowych).

Językowa analiza zebranych wypowiedzi pokazuje, że uczniowie wykazali się raczej niskimi kompetencjami językowymi. Popełnili wiele błędów:

- a) błędy składniowe – zdania są źle, niedbale zbudowane; tutaj przede wszystkim:
 - błędy szyku (inwersje w obrębie uporządkowania elementów zdania, np. „Uważam, że codziennosc połączeniem rutyny i przyjemności jest” – poprawnie: Uważam, że codziennosc jest połączeniem rutyny i przyjemności¹¹;
 - błędy w zakresie związku zgody (niedostosowanie formy orzeczenia do podmiotu w zdaniu, np. „najważniejsze jest zdrowie, pieniądze i obszar mojego pokoju” – poprawnie: najważniejsze są: zdrowie, pieniądze i obszar mojego pokoju);
 - błędy w zakresie związku rzędu (np. „trudno mi cieszyć się każdego razu z małych rzeczy” – poprawnie: trudno mi cieszyć się za każdym razem z małych rzeczy);
 - niepoprawne skróty składniowe (np. „nauka cały czas czyli przed i po lekcjach” – poprawnie: nauka cały czas, czyli przed lekcjami i po nich);
 - błędy w użyciu wyrazów funkcyjnych (np. „w szkole do jakiej chodzę mało się dzieje” – poprawnie: w szkole, do której¹² chodzę, mało się dzieje);
- b) błędy fleksyjne – w odmianie wyrazów (np. „do moich sukcesy można zaliczyć” – poprawnie: do moich sukcesów można zaliczyć);
- c) błędy leksykalne:
 - w syntagmatycznym doborze wyrazów – przede wszystkim błędy w łączliwości (np. „nie byłaby to zbyt inteligentna decyzja” – poprawnie: nie byłaby to zbyt rozsądna decyzja);
 - w paradygmatycznym doborze wyrazów – tutaj przede wszystkim:
 - nadużywanie wyrazów modnych (np. „to głębokie pytanie i trzeba się zastanowić – poprawnie: to ważne pytanie i trzeba się zastanowić);
 - konstrukcje redundantne (np. „trzeba kontynuować dalej te sukcesy” – poprawnie: trzeba kontynuować te sukcesy);
 - kalki semantyczne z języków obcych (np. „wtedy wiem, że robię to prawidłowo i to może czynić codzienność lepszą” – poprawnie: wtedy wiem, że robię to właściwie i to może czynić codzienność lepszą);

¹¹ Moja propozycja poprawy. Podaję je także w kolejnych przykładach.

¹² Jest bowiem mowa o konkretnej szkole.

- d) błędy stylistyczne – przede wszystkim nieuzasadnione powtórzenia wyrazów (np. „Codziennosc jest dla mnie codziennoscia po prostu, czymś co po prostu jest takie jakie teraz jest, kiedyś się zmieni, kiedyś za codziennoscia zatęsknię. Zazwyczaj nie zastanawiam się nad nią, ale im bliżej jestem do zmiany swojej codziennosci, tym bardziej zaczynam ją doceniać. Więc w sumie pomimo że na pozór nie ma w codziennosci nic ciekawego, to jednak jest ważnym aspektem życia”); także niewłaściwy dobór środków językowych – niedostosowanie ich do wypowiedzi pisemnej (np. „Nie warto, z czego mam się cieszyć niby z piątki na przykład? XD no chyba nie”);
- e) błędy interpunkcyjne – przede wszystkim brak właściwego znaku interpunkcyjnego; rzadziej użycie znaku interpunkcyjnego, głównie przecinka, w niewłaściwym miejscu (np. „Nie wiem ale domyślałam się że chyba tak bo mnie dotyczy” – poprawnie: Nie wiem, ale domyślałam się, że chyba tak, bo mnie dotyczy.);
- f) błędy ortograficzne – przede wszystkim pisownia łączna i rozdzielna (np. „na co dzień” – poprawnie: na co dzień).

Warto zwrócić uwagę na następującą zależność (a raczej brak zależności): mimo że w poleceniach wielokrotnie pojawiło się poprawnie zapisane sformułowanie *na co dzień*, uczniowie w odpowiedziach zapisywali je błędnie: *na codzień*, *nacodzień*, co świadczy nie tylko o nieznaności zasad, lecz także o całkowitym niezwracaniu uwagi na poprawność zapisu. Szczególnie rażące są takie błędy, jak: łączna pisownia popularnych wyrażen *na przykład* oraz *na pewno*, niepoprawny zapis cząstki *nie* z różnymi częściami mowy (np. *nie ciekawe*), nieoddzielanie przecinkami (ani innymi znakami interpunkcyjnymi) części składowych zdań, a nawet nieoddzielanie od siebie poszczególnych zdań, niekończenie ich kropką, bardzo liczne nieuzasadnione powtórzenia. Należy przy tym zaznaczyć, że respondenci odpowiadali na zadane pytania z wykorzystaniem telefonów lub komputerów, które z pewnością w wielu przypadkach podpowiadały właściwy zapis.

Przeanalizowanie odpowiedzi pod kątem innowacyjności stosowanych wyrazów, sformułowań i ich form ujawnia, jak wielu młodych ludzi wykorzystuje w swoich wypowiedziach słownictwo slangowe, młodzieżowe, modne w danej grupie i konkretnym czasie. Kiedy przeprowadzałam badania wśród uczniów, trwał plebiscyt na Młodzieżowe Słowo Roku 2024¹³. W wypowiedziach uczniów odnotowałam te wyrazy i ich połączenia, które znalazły się na finałowej liście dwudziestu słów i wyrażen plebiscytu. Wśród nich znajdują się:

- *sigma* – ‘określenie osoby odnoszącej sukcesy, pewnej siebie, wybitnej, którą można podziwiać’ (*Słownik języka polskiego*, b.r., hasło: *sigma*); wyraz ten został Młodzieżowym Słowem Roku 2024 (zajął pierwsze miejsce w plebiscycie ze względu na największą liczbę oddanych na niego głosów);
- *czemó* – ‘oznacza to samo, co w języku ogólnym *czemu*, wydaje się jedynie mocniej podszyte zdziwieniem’ (*Słownik języka polskiego*, b.r., hasło: *czemó*);

¹³ Głosowanie trwało od 8 października do 30 listopada 2024 roku, a 10 grudnia 2024 roku odbyła się finałowa gala, podczas której zostały ogłoszone wyniki.

- *bambik* – ‘pogardliwie bądź pobłaźliwie o kimś, kto nic nie wie, jest w czymś słaby, niedoświadczony, niedojrzały, wyśmiewany’ (*Słownik języka polskiego*, b.r., hasło: *bambik*);
- *oporowo* – ‘robić coś bardzo intensywnie, z zaangażowaniem, najmocniej, najlepiej, całym sobą, do końca’ (*Słownik języka polskiego*, b.r., hasło: *oporowo*);
- *slay* – ‘świetnie, znakomicie, doskonale; określenie czegoś, co robi wrażenie, albo wyrażenie podziwu dla kogoś, kto imponuje, „poraża”, np. atrakcyjnym wyglądem lub jakąś umiejętnością’ (*Słownik języka polskiego*, b.r., hasło: *slay*).

Inne wyrazy, wyrażenia, które można określić jako typowe dla języka młodzieży (oraz dla środowiska szkolnego, uczniowskiego), modne w tej grupie, to: *pozdrawiam z rodzinką*, *śpiulkolot*¹⁴, *spanko* (*włączać spanko*, *iść w spanko*), *żyćko*, *rell*, *c’nie*, *XD*¹⁵, *psze pani*, *reelsy* (np. na Instagramie). Takiego słownictwa nie należy uznawać za błędne lub naruszające normę – jest ono po prostu inne, wyróżniające się na tle języka ogólnego. Jak zauważa językoznawca Jerzy Bralczyk: „Język młodzieży jest oryginalny, bo taki jest zresztą zamiar i idea tego języka” (Kruszyńska, 2023).

Zebrane wypowiedzi umożliwiają zbadanie nie tylko kompetencji językowych respondentów, lecz także sposobu patrzenia przez nich na codzienność. Uogólniając: większość uczniów wyraża przekonanie o tym, że nie celebryje codzienności (takie znaczenie można bezpośrednio wyczytać z odpowiedzi na pytania tworzące kwestionariusz). Przy uwzględnieniu kontekstu nasuwają się możliwe przyczyny takiej przewagi odpowiedzi, do których trzeba zaliczyć: wczesne wstawanie przez nastolatków na co dzień, wiele godzin spędzonych w szkole, prace domowe i naukę po lekcjach, stres. Być może młodzi ludzie – spytani o celebrację codzienności w czasie dnia pełnego zajęć i obowiązków – próbowali odzwierciedlić swoje tymczasowe zmęczenie, mimo że w innym momencie spojrzeliby na najbliższe otoczenie pozytywnie i uwzględniliby inne aspekty życia.

Konkluzje

Ankietowani nastolatkwowie przywiązują bardzo małą wagę do tego, co otacza ich na co dzień – dotyczy to nawet sytuacji typowo szkolnych: lekcji, sprawdzianów i kartkówek (przygotowań do nich oraz otrzymywanych wyników), spotkań towarzyskich, życia rodzinnego. Nie dbają też o sposób, w jaki się wypowiadają. Przeprowadzenie badań przynajmniej w niewielkiej mierze miało skłonić młodych ludzi do refleksji na temat tego, jak wygląda ich codzienność, a także – być może – co warto w niej zmienić i jak o niej mówić. Wykonana analiza odpowiedzi pokazuje, że opis językowych cech wypowiedzi badanych osób w znacznym stopniu pozwala wyjaśnić ich niejęzykowe postawy, przekonania, oceny – w tym przypadku z uwzględnieniem podejścia do postrzegania szeroko pojętego życia na co dzień i prób jego celebrycji.

¹⁴ Wyraz ten został wybrany Młodzieżowym Słowem Roku 2021.

¹⁵ Jest to emotikon popularny już od wielu lat, jednak ciągle często używany przez młodzież.

Odniesieniem wartym zwrócenia uwagi podczas rozpatrywania odpowiedzi jest przypisywanie dużej roli światu wirtualnemu w życiu nastolatów. Można uznać, że właśnie internet (także język internetu) stanowi obecnie ważne źródło nadawania znaczeń codzienności. „Współcześnie, w wyniku gwałtownych przemian technologicznych, których jesteśmy świadkami, internet staje się dla wielu ludzi społecznie istotnym «miejscem», w którym odbywa się ich życie codzienne” (Nowakowska-Kutra, 2010: 36) – dotyczy to przede wszystkim ludzi młodych. Świat kreowany w sieci coraz bardziej przenika do językowego, społecznego funkcjonowania w codzienności, nadając jej przy tym nowe znaczenia.

Bibliografia

- Buczkowska J. (2014), *Znaczenie wyrażenia a sens wypowiedzi. Semantyczne i pragmatyczne składniki komunikacji*, „Studia Philosophiae Christianae”, t. 50, nr 2, s. 25–45.
- Buttler D. (1970a), *Typy błędów leksykalnych. I. O niecelowych użyciach wyrazów*, „Poradnik Językowy”, z. 2, s. 79–84.
- Buttler D. (1970b), *Typy błędów leksykalnych. II. Naruszenie społecznej tradycji w zakresie znaczeń i łączliwości wyrazów*, „Poradnik Językowy”, z. 3, s. 151–156.
- Buttler D. (1970c), *Typy błędów leksykalnych. III. Kryterium funkcjonalne a uzualne w ocenie metaforycznych zastosowań wyrazów*, „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 215–221.
- Buttler D. (1976), *Zagadnienia ogólne*, [w:] tejsze, *Innowacje składniowe współczesnej polszczyzny (walencja wyrazów)*, Warszawa: PWN, s. 8–107.
- Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. (1971), *Teoretyczne zagadnienia kultury języka*, [w:] tychże, *Kultura języka polskiego. T. 1. Zagadnienia poprawności gramatycznej*, Warszawa: PWN, s. 11–79.
- Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. (1982), *Kultura języka polskiego. T. 2. Zagadnienia poprawności leksykalnej*, Warszawa: PWN.
- Doroszewski W. (1950), *Kryteria poprawności językowej*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Grice H.P. (1977), *Logika i konwersacja*, „Przegląd Humanistyczny”, nr 6, s. 85–99.
- Kruszyńska A. (2023), *Prof. J. Bralczyk: język młodzieży jest oryginalny, bo taki musi być*, <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C99684%2Cprof-j-bralczyk-jezyk-mlodziezy-jest-oryginalny-bo-taki-musi-byc.html> [dostęp: 10.02.2025].
- Kurkowska H. (1985), *Teoria kultury języka polskiego i jej podstawowe pojęcia*, „Prasa Techniczna”, nr 2, s. 10–25.
- Łobocki M. (2009), *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków: Impuls.
- Markowski A. (red.) (2004), *Wielki słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa: PWN.
- Markowski A. (2005), *Kultura języka polskiego. T. 1. Teoria. Zagadnienia leksykalne*, Warszawa: PWN.
- Nowakowska-Kutra A. (2010), *Internet w języku jako źródło nadawania znaczeń codzienności*, [w:] J. Mucha (red.), *Nie tylko Internet: nowe media, przyroda i „technologie społeczne” a praktyki kulturowe*, Kraków: Nomos, s. 36–46.

Słownik języka polskiego PWN (b.r.), hasło: *bambik*, <https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/haslo/bambik;9286073.html> [dostęp: 10.02.2025].

Słownik języka polskiego PWN (b.r.), hasło: *czemó*, <https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/haslo/czemo;9395149.html> [dostęp: 10.02.2025].

Słownik języka polskiego PWN (b.r.), hasło: *oporowo*, <https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/haslo/oporowo;9286079.html> [dostęp: 10.02.2025].

Słownik języka polskiego PWN (b.r.), hasło: *sigma*, <https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/haslo/sigma;9285770.html> [dostęp: 10.02.2025].

Słownik języka polskiego PWN (b.r.), hasło: *slay*, <https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/haslo/slay;9285771.html> [dostęp: 10.02.2025].

Walczak B. (1995), *Przegląd kryteriów poprawności językowej*, „Poradnik Językowy”, z. 9–10, s. 1–16.